

Наукова робота

На тему: «Підвищення рівня фінансової грамотності населення як запорука зростання спроможності об'єднаних територіальних громад»

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Теоретичні засади дослідження підвищення фінансової грамотності населення об'єднаних територіальних громад.....	5
1.1. Сутність та структура фінансової грамотності населення місцевих громад....	5
1.2. Особливості та специфіка фінансової грамотності населення об'єднаних територіальних громад (ОТГ).....	7
2. Дослідження сучасного стану фінансової грамотності населення ОТГ в Україні.....	11
2.1. Оцінка прогресу фінансової грамотності ОТГ завдяки проведенню реформи децентралізації.....	11
2.2. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації проектів з підвищення фінансової грамотності населення ОТГ.....	19
2.3. Аналіз проведення анкетування фінансової обізнаності серед мешканців ОТГ Чернігівської області та виявлення проблем у питання підвищення їх фінансової грамотності.....	21
3. Стратегічні напрямки підвищення фінансової грамотності об'єднаних територіальних громад.....	25
Висновки.....	29
Список використаної літератури.....	31
Додатки.....	33

Вступ

Реформа фінансової децентралізації, яка розпочалась в Україні наприкінці 2015 р. спрямована на формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ), надання фінансової самостійності органам місцевого самоврядування, підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів. Ефективність проведення зазначеної реформи багато в чому залежить від підвищення рівня фінансової грамотності населення, яке проживає і працює на території таких громад.

Питання підвищення фінансової грамотності мешканців ОТГ набувають особливої актуальності в умовах розвитку учасницького бюджетування, що передбачає активну участь представників територіальних громад в процесі планування і реалізації місцевих соціально-економічних програм і проектів. Тільки фінансово грамотне населення ОТГ в змозі приймати виважені фінансові рішення, які позитивно впливатимуть на місцевий економічний розвиток. Покращення матеріального добробуту місцевих громад і їх мешканців багато в чому залежить від раціональних та ефективних дій місцевих органів влади спрямованих на розвиток діалогу із громадськістю, що дасть змогу вирішити актуальні питання раціонального використання та збільшення фінансових можливостей об'єднаних громад.

Теоретико-методологічні та науково-практичні основи підвищення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад, планування та управління їх фінансовими ресурсами знайшли відображення у роботах багатьох науковців, зокрема, О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк, В. В. Письменний, А. П. Павлюк, В. М. Русін, та ін.

В науковій економічній літературі більше уваги приділяється питанням покращення фінансового становища громад, збільшення місцевих фінансових ресурсів. При цьому питанням розробки та впровадження заходів стосовно підвищення фінансової грамотності та обізнаності мешканців ОТГ в умовах

проведення реформи фінансової децентралізації приділяється недостатня увага.

Об'єктом дослідження є процес підвищення рівня фінансової грамотності населення, що мешкає на території ОТГ. **Предметом дослідження** є теоретико-методичні та науково-практичні аспекти підвищення фінансової грамотності і обізнаності мешканців ОТГ.

Метою роботи є дослідження рівня фінансової грамотності населення ОТГ та розробка заходів, спрямованих на підвищення участі громадян в реалізації місцевих програм і проектів соціально-економічного розвитку.

Досягнення мети роботи обумовило необхідність постановки і вирішення таких основних завдань:

- розкрити сутність та необхідність підвищення фінансової грамотності населення ОТГ в умовах проведення реформи фінансової децентралізації;
- виявити особливості та специфічні риси фінансової грамотності населення ОТГ;
- оцінити сучасний стан рівня фінансової грамотності населення ОТГ шляхом проведення анкетування;
- виявити проблеми та обґрунтувати напрями підвищення рівня фінансової грамотності жителів ОТГ.

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-законодавчі акти, матеріали Міністерства фінансів України. Міністерства регіонального розвитку і будівництва України, дані Державної служби статистики України, ресурси мережі Інтернет, а також веб-сайти ОТГ.

Практичне значення одержаних результатів визначається пропозиціями щодо підвищення рівня фінансової грамотності і обізнаності населення ОТГ, що дасть змогу підвищити результативність проведення реформи фінансової децентралізації, збільшити фінансову спроможність місцевих бюджетів, підвищити рівень добробуту мешканців об'єднаних громад.

1. Теоретичні засади дослідження підвищення фінансової грамотності об'єднаних територіальних громад

1.1. Сутність та необхідність підвищення рівня фінансової грамотності мешканців об'єднаних територіальних громад (ОТГ)

Реформа децентралізації в Україні набирає обертів і її успішне проведення багато в чому залежить від усвідомлення населення ОТГ необхідності розвитку взаємодії з органами місцевого самоврядування в напрямку пошуку джерел збільшення місцевих фінансових ресурсів, активної участі в реалізації місцевих програм та проектів спрямованих на місцевий економічний розвиток. Без розвитку такої взаємодії складно досягнути ефективної реалізації напрямків реформи фінансової децентралізації. Для цього необхідно підвищувати рівень фінансової грамотності населення ОТГ, здійснювати низку заходів спрямованих на усвідомлення значимості думки кожного мешканця місцевої громади.

Уряд країни переклав на органи місцевого самоврядування ОТГ раніше не відомі їм повноваження, скоротив обсяги трансфертів та інші види фінансової допомоги, передав землі у користування громади, тим самим надав можливості для розвитку та самостійної побудови нового та якісного рівня життя спільними зусиллями.

Фінансова грамотність передбачає розуміння складних соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі та місцевих громадах. Це необхідні знання при голосуванні в громаді саме за більш ефективне та фінансово відповідальне рішення. Фінансова неграмотність призводить до прийняття хибних та неефективних рішень серед вибору альтернатив, що призводить до погіршення стану місцевої економіки.

Органи місцевого самоврядування в умовах надання їм фінансової самостійності повинні розробляти заходи по підвищенню рівня фінансової

обізнаності представників територіальних громад з питань поточного і стратегічного розвитку територій. При цьому місцеві органи влади повинні забезпечити своєчасне оновлення інформації на веб-сайтах громад, вільний доступ до ознайомлення з показниками місцевого бюджету на усіх стадіях бюджетного процесу, розвиток учасницького або партисипативного бюджетування.

Поняття фінансової грамотності населення ОТГ включає те, що представники територіальної громади можуть приймати вірні економічні рішення, які дадуть можливість в коротко- та довгостроковій перспективі сформувати місцеві бюджети, які відповідають потребам розвитку громад та спрямовані на підвищення життєвого рівня їх мешканців.

Мешканці ОТГ повинні бути обізнані у тому, за якими напрямками органи місцевого самоврядування планують виділити кошти, які проекти є пріоритетними для розвитку місцевих громад, яким чином можна перевірити виконання тих чи інших обов'язків голів ОТГ і депутатів місцевих рад та що необхідно робити у випадку виявлення факту невиконання ними своїх функцій. У сучасних умовах кількість активних громадян, які постійно беруть участь у реалізації місцевих програм і проектів є незначною. Більшість мешканців ОТГ мають пасивну поведінку, що унеможливорює розвиток діалогу з представниками місцевої влади у пошуку спільних варіантів вирішення місцевих проблем. При цьому найбільшу увагу треба зосередити на молоді покоління, проводячи роз'яснювальну роботу в напрямках:

- формування у молоді активної громадської позиції;
- ознайомлення молоді з європейськими стандартами діяльності громадських об'єднань;
- отримання практичних знань та навичок з фінансового управління територією, прийняття участі у формуванні доходів та видатків місцевих бюджетів, їх розподілу на пріоритетні напрямки фінансування місцевої економіки;
- активізації співпраці молоді та органів місцевого самоврядування.

Більша частина мешканців об'єднаних громад складається саме із сільського прошарку населення різних вікових груп, де переважають люди середніх років та пенсіонери, але творчою частиною фінансового та економічного розвитку є молодь.

Розвиток взаємодії молодого покоління і органів влади на місцях буде сприяти вирішенню проблем працевлаштування, розвитку місцевої інфраструктури, активізації підприємницької діяльності. У сукупності це забезпечить зменшення міграційних потоків, покращення демографічної ситуації та здійснить позитивний вплив на соціально-економічне становище об'єднаних громад.

1.2. Особливості та специфіка підвищення фінансової грамотності населення ОТГ

Фінансова грамотність населення ОТГ характеризується їх обізнаністю з питань формування, розподілу і використання особистих та місцевих фінансових ресурсів. Зацікавленість жителів у пошуку напрямків покращення власного добробуту є запорукою розвитку не тільки окремої місцевої громади, але і країни в цілому. На жаль далеко не все населення цікавиться результатами діяльності органів місцевого самоврядування, слідує за формуванням і використанням коштів місцевого бюджету, приймає участь у реалізації місцевих програм і проектів. Низький рівень участі мешканців у фінансовому житті громад, де вони проживають призводить до відсутності діалогу між ними та представниками влади на місцях, виникнення невдоволення рівнем добробуту та зростанням соціальної напруги. Зазначені проблеми ускладнюються на фоні відсутності достатньої кількості робочих місць нерозвинутої фінансової інфраструктури

стосовно питань місцевого соціально-економічного розвитку на фоні економіки громади, призводить до її неспроможності економічного розвитку.

Останнім часом потреба в підвищенні рівня фінансових знань значно зростала, зумовлено це зміною кон'юнктури ринку, зростанням конкуренції фінансових установ, нав'язливим маркетингом і т.д. Елементарні знання з приводу того, як необхідно читати договір, допомагають у майбутньому уникнути певних непорозумінь, наприклад, з банківськими установами. Людина зараз стає більш мультизадачною, ніж була колись, для прийняття вірного рішення вона повинна бути і юристом, і економістом, та вміти оцінювати фінансові ризики.

Громади мають всі шанси покращити рівень фінансової грамотності, виділивши проблеми та правильний шлях розвитку. На рисунку 1.1 розглянемо основні фактори мікро-, мезо-, макро- та мегасередовища впливу формування та становлення фінансової грамотності населення.

Рис. 1.1 - Фактори впливу формування фінансової грамотності населення

ОТГ

Джерело: складено автором

Підвищення фінансової грамотності підтримує соціальне залучення до співпраці та покращує добробут громади, тому для написання стратегії щодо поліпшення рівня освіченості громади у грошових питаннях об'єднаних територіальних громад, необхідно враховувати всі їх соціальні, економічні та інноваційні особливості. На рисунку 1.2 виділимо основні особливості фінансової грамотності, які сформувалися у громадах.

Економічні	• віддаленність більшості сіл від центру як у фінансовому секторі, так і у транспортній інфраструктурі, відсутність великих підприємств, малого бізнесу на селі, безробіття;
Фінансові	• нерозвиненість фінансових інфраструктур (філії банків, банкомати, термінали, страхові компанії та інше);
Інноваційні	• відсутність реалізації інноваційних проектів та програм за підтримки органів місцевого самоврядування;
Інформаційні	• відсутність відкритості та прозорості бюджетного процесу, інтернет ресурсів (офіційних веб-сайтів, сторінок у соціальних мережах), місцевих газет та зборів;
Соціальні	• негативні впливи людського фактору на рішення, вік населення, неусвідомлення вагомості власного голосу, відсутність громадянської відповідальності та самостійності, ментальність, шахрайство.

Рис. 1.2 - Особливості фінансової грамотності ОТГ

Джерело: складено автором

В Україні важливу роль у такому різноманітті розвитку фінансової освіти у громаді відіграє населений пункт, у якому проживає особа, його віддаленість від центру та доступ до фінансових структур. Зазвичай селяни не користуються різноманітними фінансовими послугами, віддають перевагу готівковому обігу та демонструють свою недовіру до фінансової системи.

Фінансова неграмотність стосується не лише населення громади, але і керівників. Яскравим прикладом є не використання органами влади ОТГ такого ефективного фінансового інструменту, як боргові зобов'язання у вигляді цінних паперів при пошуку шляхів фінансування. Випуск облігацій є вигідним та

простим способом для вирішення проблем міських ОТГ, оскільки право на випуск мають лише міські ради. Відсутність застави є однією з переваг такого фінансування, але через брак фінансової обізнаності місцевих чиновників, які посиляються на високі відсоткові ставки, цей інструмент і досі залишається не повністю реалізованим.

Також однією з особливостей є відсутність комунального кредиту, який є зручним способом залучення фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування від інших суб'єктів економічної діяльності за умови повернення у певний термін з нарахованими відсотками. У країнах Євросоюзу розповсюдженими є банки комунального кредиту, вони допомагають у спрощенні розрахунків між органами місцевої влади, у покритті взаємних зобов'язань, у спільному фінансуванні та інвестуванні грошей у діяльність один одного. Такі банки є в Англії, Франції, Німеччині, Італії та ін.

На шляху підвищення фінансової грамотності населення ОТГ будуть перешкоди, які будуть породжувати негативні наслідки. Під час реалізації заходів варто звернути увагу на ризики, а саме:

- відсутність громадянської відповідальності та самостійності;
- відсутність бажання витратити час на набуття фінансових знань;
- недовіра мешканців громади до уряд місцевого управління ОТГ;
- відсутність поінформованості населення;
- відсутність підтримки органів місцевої влади з боку мешканців громади та представників фінансових установ;
- незабезпеченість місцями для проведення бесід, заходів з жителями ОТГ.

Якщо кожна громада виявить проблеми, які не дозволяють розвиватися, втілювати в реальність власні проекти, взаємодіяти керівництву з жителями громади, активістами, то перейде на вищу сходинку власного розвитку.

2. Сучасний стан фінансової грамотності та обізнаності населення об'єднаних територіальних громад в Україні

2.1. Оцінка прогресу фінансової грамотності населення ОТГ в умовах проведення реформи влади децентралізації

Україна почала свій шлях децентралізації з реформи «Про схвалення концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 року. Метою реформи є створення прозорої системи управління та забезпечення ефективного економічного розвитку. Після цього почалися зміни в законодавстві, так були створені закони «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року та «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року, окрім цього почали активно вносити зміни до Бюджетного та Податкового кодексів. Результатом повинна стати відкрита структура управління органів місцевого самоврядування за допомогою інформаційно-інноваційних технологій. До реформи національні утворення налічували 24 області, 490 районів і 10279 сілрад, але після проведення відповідних перетворень планується отримати 27 регіонів, 150-200 районів та 1500-2000 громад [1-4].

Так як процес формування громад ще не завершений, необхідно провести дослідження їх утворення за останні роки. З 2015 року починаються активні утворення перших ОТГ, зазвичай вони складаються з 3-5 територіальних громад, серед яких ініціаторами можуть бути як органи самоврядування місцевої влади, так і самі жителі. Для ефективної діяльності громадського об'єднання, повинні пройти вибори, де обирають голову громади, місцеву владу та старосту ОТГ. Розглянемо динаміку утворень ОТГ в Україні з 2015-2019 рр. (рис.2.1).

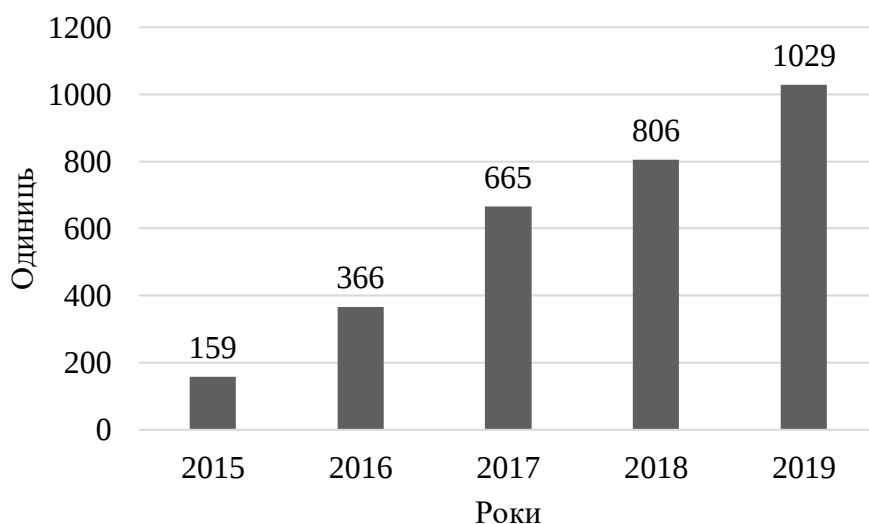

Рис. 2.1 Кількість ОТГ в Україні

Джерело: складено автором на основі [11]

В умовах проведення реформи фінансової децентралізації кількість ОТГ стрімко зростає, як і кількість їх мешканців (див. рис.2.2).

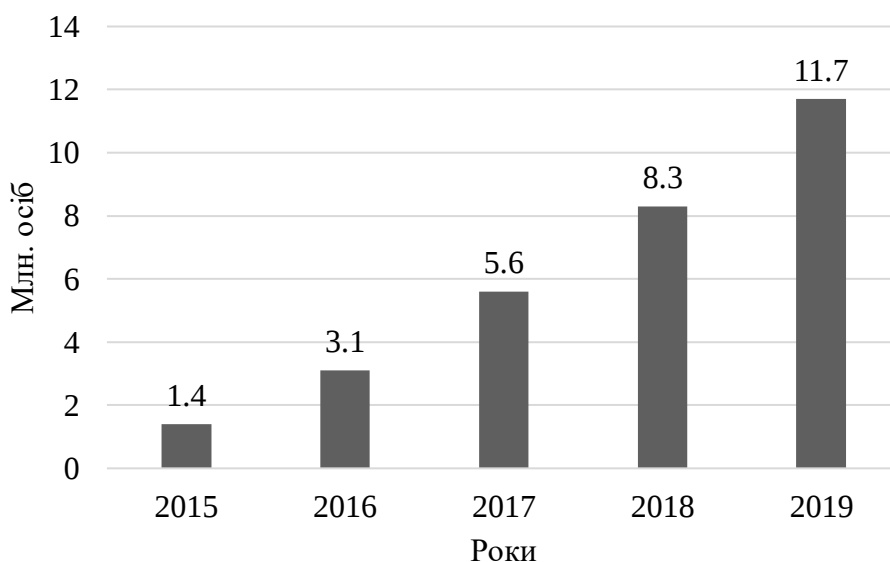

Рис. 2.2. Кількість жителів в ОТГ, млн осіб

Джерело: складено автором на основі [11]

Згідно до даних наведених в Проєкті USAID «Трансформація фінансового сектору» з використанням методики Організації економічного співробітництва і

розвитку (ОЕСР) за рівнем фінансової грамотності населення Україна посіла останнє місце у рейтингу. Найнижчий рівень фінансової грамотності спостерігається у молоді віком від 18 до 24 років від яких і залежить майбутнє нашої країни. Низька обізнаність з фінансових питань населення, особливо молодого віку призводить до нерозуміння фінансової ситуації, що складається в територіальних громадах після їх об'єднання, і як наслідок негативно впливає на життєвий рівень мешканців таких громад[19].

Серед проблем формування об'єднаних територіальних громад можна виділити такі:

- недостатня кількість якісного кадрового забезпечення органів місцевого управління;
- слабка поінформованість мешканців територіальних громад щодо важливості реформи децентралізації;
- невизначеність у розподілі повноважень між міськими чиновниками;
- незавершеність у формуванні законодавчої бази, що постійно потребує змін;
- низький рівень обізнаності управлінців територіальних громад у методах та способах залучення додаткових фінансових ресурсів;
- відсутність співпраці громади та органів місцевого самоврядування;
- незабезпеченість сіл філіями фінансових установ;
- наявність дефіциту фінансової грамотності мешканців малих міст та селищ.

Проведемо SWOT-аналіз з метою виявлення проблем підвищення фінансової грамотності населення ОТГ в сучасних умовах проведення реформи фінансової децентралізації. Результати такого аналізу наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 -SWOT-аналіз підвищення рівня фінансової грамотності населення ОТГ

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Підвищення поінформованості громадян серед віддалених регіонів про необхідність стати фінансово грамотним. 2. Підтримка міжнародних організацій та засобів масової інформації. 3. Розвиток економічного потенціалу ОТГ. 4. Розширення мережі надання банківських та страхових послуг. 5. Розвиток конкуренції серед громад за можливість фінансування їх проектів. 6. Вирішення проблем рівня надання базової фінансової освіти школярам.	1. Населення, яке виховувалося під час планової економіки. 2. Віддаленість від фінансових структур та організацій. 3. Відсутність навичок фінансового планування та заощадження. 4. Недовіра населення до фінансових установ. 5. Відчутність досвіду дистанційного навчання. 6. Низький рівень цифрової грамотності. 7. Майже повна відсутність закладів професійного навчання.
Можливості	Загрози
1. За допомогою мережі Інтернет охопити більшу частину населення ОТГ. 2. Донесення до людей важливості розвитку навичок управління фінансами. 3. Завдяки проведенню фінансових заходів - створення активної громади.	1. Занадто складні поняття для розуміння людьми похилого віку. 2. Втрата віри у фінансову спроможність Уряду України. 3. Політична агресія країн сусідів. 4. Економічна криза. 5. Не доведення до кінця планів та проектів регіонального розвитку ОТГ.

Джерело: складено автором

Як зазначалося раніше, молодь є каталізатором підвищення розвитку фінансової грамотності малих міст та селищ. Згідно до офіційних даних станом на кінець 2019 року, молодь, що мешкає на територіях ОТГ займає лише 13,5 %, що складає 1407 тис. осіб. Така ситуація обумовлена відсутністю перспектив

для молоді, об'єктів інфраструктури, середовища для розвитку малого бізнесу тощо.

У 2017 році дослідницькою компанією InMind було проведено дослідження серед населення України, метою якого було дослідження фінансової обізнаності мешканців міст та селищ. Дослідження 2017 року проводилося серед 2013 осіб віком від 18 років, тобто нещодавні школярі, що мешкають не тільки у великих містах, а у всіх куточках України(табл. 2.2), хоча попередній експеримент з дослідженням 2010 року було проведено серед 1203 осіб з чітко визначеними віковими рамками, від 20 до 60 років, що мешкають у містах.

Таблиця 2.2- Розподіл компанії InMind за регіонами та типом населеного пункту при проведенні дослідження фінансової грамотності

Регіон	Всього	Тип НП	
		Місто	Село
Центр: Кіровоградська, Черкаська, Полтавська, Вінницька області	12%	10%	16%
Північ: Житомирська, Київська, Чернігівська та сумська області	24%	27%	13%
Південь: Одеська Миколаївська та херсонська області	12%	12%	12%
Захід: Волинська, Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Хмельницька, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька області	20%	15%	37%
Схід: Харківська, Дніпропетровська, Запорізька області та частина Донецької та Луганської області, що підконтрольні Уряду України	32%	36%	21%
Всього	100%	100%	100%

Джерело: складено автором на основі [10].

Дослідження показало слабкий прогрес у підвищенні фінансової математики у сфері обізнаності користування банківськими картками, знання гарантованих сум банківських депозитів, завдяки банкрутству значної частини банків України, відстеження кредитної історії та розуміння деяких видів страхових послуг. Відчутне зменшення споживчих кредитів, які замінюють

банківськими картками та моментальними росточками на техніку. Важливим моментом у дослідженні є те, що населення все менше цікавиться додатковою інформацією по фінансовим продуктам і не має бажання вивчати їх особливості.

Україна має свої успішні приклади підвищення фінансової грамотності жителів ОТГ за допомогою співпраці муніципалітетів та громадських активістів для вирішення соціально-економічних проблем. Так, у 2017 році у Вільногірську, Дніпропетровська обл., були проведені громадські обговорення з приводу розподілу бюджету для благоустрою міста в ігровій формі для підвищення активності мешканців [13]. До початку роботи з громадою, співробітники міськради відвідували спеціальні тренінги, де вчилися правильно говорити з мешканцями, зрозуміло пояснювати фінансову термінологію та вміти залучати їх до обговорення тих чи інших фінансово важливих питань для розвитку економічного потенціалу регіону.

Почався партисипаційний розвиток, тобто залучення мешканців до співпраці. У Вільногірську було створено новий відділ, до обов'язків якого входив пошук нових методів розвитку міста шляхом залучення громадських об'єднань. Представники даного відділу були зобов'язані відвідувати різні тренінги і конференції, та створити план заходів по залученню громади до співпраці з муніципалітетом.

Спеціально відібрані експерти створили захід, що в ігровій формі допомагає зібрати інформації у жителів міста та залучити їх до обговорення фінансових проблем. За основу було взято «FromVisiontoActionWorkshop», а саме захід розрахований на 30 чоловік, тренер оголошує тему зібрання, наприклад «Ваше місто у найближчому майбутньому», кожен з учасників створює малюнок, який відображає його думку, потім необхідно поділитися своїм малюнком із сусідами та вислухати їх думку. Вкінці громада описує найважливіші проблеми та пропонує шляхи їх реалізації. Як результат у 2017 році у Вільногірську була проведена реконструкція парку.

Для підвищення своєї фінансової обізнаності кожен мешканець територіальних об'єднань повинен знати свої можливості впливу на процеси фінансування проектів розвитку у своїх ОТГ, тому на сьогоднішній день в Україні діє Автоматизована система муніципальної статистики Асоціації міст України (АСМС) – це спеціальна електронна система, яка створена з метою збору, збереження та обробки інформації щодо основних напрямів діяльності територіальних громад та органів місцевого самоврядування. Така система працює за рахунок підтримки Федерації канадських муніципалітетів та надає можливість оцінювати якість послуг наданих органами місцевого самоврядування. Кожна громада самостійно долучається до такої системи контролю та повинна постійно надавати звіти про виконання проектів щодо покращення життєдіяльності своєї території.

Проблема низького рівня фінансової обізнаності загострилася у період глобальної економічної кризи, тому Україна за підтримки різних міжнародних проектів постійно займається вдосконаленням рівня фінансової грамотності своїх громад. Фінансова освіта необхідна жителям будь-яких регіонів для того, щоб почувати себе у суспільстві впевнено та захищено. Міжнародні організації вже давно фінансують різні проекти на вітчизняному ринку з питань фінансового просвітництва (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Заходи та проекти з питань фінансової грамотності, обізнаності та інклюзії в Україні

Організація	Діяльність	Мета діяльності
1	2	3
Агенцією США з міжнародного розвитку (USAID)	просвітницькі заходи спільно з НБУ, Міністерством освіти та науки України;	виконання програм міжнародної економічної та гуманітарної допомоги; оцінка рівня фінансової грамотності, обізнаності, інклюзії в Україні;
Міжнародна мережа фінансової просвіти Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD/INFE) (у січні 2014 року НБУ отримав повноправне членство від України)	впровадження в Україні проекту з фінансової просвіти 2010 рік, дослідження рівня фінансової грамотності населення ОТГ;	G20 – група двадцяти міністрів фінансів і керівників центральних банків об'єднали зусилля щодо зміцнення світової економіки;

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
Британська Рада (BritishCouncil)	фінансування проектів з підвищення фінансової грамотності населення ОТГ;	підвищення культурного розвитку та фінансової грамотності громадських об'єднань;
Міністерство фінансів України	серії лекцій;	збільшення фінансової обізнаності мешканців громад;
Міністерство соціальної політики України	щорічна глобальна ініціатива GlobalMoneyWeek;	звернути увагу громадських об'єднань на проблеми фінансової грамотності;
Міністерство освіти і науки України	з 2012 року стартував експериментальний курс «Фінансова грамотність» у загально-освітніх навчальних закладах;	підвищення значущості питань фінансової обізнаності серед учнів загально-освітніх навчальних закладів, які знаходяться на території громадських об'єднань;
Національний банк України	реалізація стратегії НБУ, яка включає різні програми підвищення фінансової грамотності громадських об'єднань, наприклад, щорічна ініціатива GlobalMoneyWeek;	підвищення рівня фінансової грамотності населення України та об'єднаних територіальних громад;
Асоціація нової економічної освіти	організація всеукраїнського просвітницького заходу «Тиждень фінансової грамотності в Україні – 2017»; у 2013 році соціальний освітній проект «школа фінансової грамотності та підприємництва» для 7-8 класів.	навчання викладачів, психологів, соціальних працівників методиці викладання основ фінансової грамотності, мотивувати підлітків, молодь отримувати базові фінансові знання, освоювати навички фінансового планування, створення власної справи.

Джерело: складено автором на основі [7, 8, 9, 12, 14, 15].

Найбільш дієвим заходом з підвищення фінансової грамотності населення об'єднаних територіальних громад є підтримка фінансування Британською радою проектів підвищення фінансової культури та грамотності молоді, жителів та органів місцевого самоврядування ОТГ.

Починаючи з 1992 року в Україні працює BritishCouncil – це міжнародна організація Великобританії, метою діяльності якої є підвищення культурного розвитку та фінансової грамотності громадських об'єднань на усіх можливих рівнях та залучення до вирішення проблем питань активної молоді [14]. Сполучене Королівство допомагає створити тісні зв'язки між університетами та роботодавцями, до їх програм розвитку входить більш, ніж 125 університетів України. Завдяки соціальній програмі «Активні Громадяни» Британською Радою було підтримано в Україні 69 проектів на загальну суму 966 тис. грн., команди реалізовуватимуть свої проекти до квітня 2019 року.

2.2. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації проектів з підвищення фінансової грамотності населення ОТГ

Питання підвищення фінансової грамотності громадських об'єднань постає у багатьох країнах, які впроваджують реформу децентралізації. Уряди провідних країн вважають, що без розуміння основних фінансових концепцій, мешканці територіальних об'єднань не добре підготовлені для прийняття рішень, пов'язаних з фінансовим управлінням. Постійне підвищення доступу до фінансових послуг збільшує кількість банківських продуктів та кредитних рахунків, що допомагає у розвитку інфраструктури віддалених громадських утворень.

Реформа децентралізації проводилася у багатьох країнах Європи. Наприклад, у Польщі з кінця 1990-х завдяки реформі утворено 16 воєводств з років з 49. Урядом Швеції починаючи з 1960-х років скорочено кількість органів місцевого самоврядування з 1000 до 290. Литвою починаючи з 1994 року і до кінця 2000-х зменшено з 581 до 56 самоуправлінь.

Реалізаціями проектів підвищення фінансової обізнаності серед громадських об'єднань зазвичай займаються державні банки та фінансові установи, які знаходяться на їх території. Так, Національний банк Польщі починаючи з 2012 року займається розробкою та впровадженням низки методів

та заходів підвищення грамотності поляк у виборі правильного фінансового рішення[16]. Проект охопив вже більше 4 мільйонів поляк, метою програми є заповнити прогалину на польському освітньому ринку та розв'язати проблеми з питань фінансової освіти молоді, яка проживає у малих містах, у тому числі у територіальних об'єднаннях. Навчальні програми охоплюють низку тем, зокрема, планування бюджету домогосподарств, принципи безготівкових розрахунків та використання платіжних карток. Польща також представником ефективного впровадження учасницького бюджетування.

Швецький TheKronofogden, еквівалент Міністерству фінансів, займається підвищенням фінансової освіти міст та громадських утворень за допомогою співпраці органів місцевої влади з її мешканцями. Обов'язковою посадою в місцевих органах влади є бюджетні радники, що несуть відповідальність за проведення досліджень і надання безкоштовних консультацій громадянам об'єднаних територіальних громад щодо будь-яких фінансових питань, які вони можуть мати, від оформлення споживчого кредиту, до купівлі житла [17].

Німецька програма, яка направлена на підвищення фінансової грамотності на регіональному рівні, промоутерами якої є Sparkassen-Finanzgruppe (SBFIC), покликана сприяти економічному зростанню, забезпеченню довіри та стабільності домогосподарств малих міст та спілок громадських поселень[18]. Метою даної програми є підвищення фінансової обізнаності щодо раціонального використання фінансових ресурсів. Основою в діяльності Sparkassen є організація стратегічних форумів для обговорення майбутньої фінансової освіти та створення засобів для практичної реалізації заходів. Реалізацію покладено на ощадні банки та децентралізовані фінансові установи, їх цілями є просування фінансової освіти серед широкої громадськості та підвищення фінансової обізнаності дітей та молоді.

Починаючи з 2003 року Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) проводить свої дослідження в рамках проекту з питань фінансової обізнаності дорослого населення в усіх країнах світу. Головним

проектом є Міжнародна мережа фінансової освіти, яка була створена у 2008 році[12].

Проект всесвітньо відомої організації Мастер Кард під назвою «MasterYourCard» - це програма розширення можливостей громади, яка допомагає громадським утворенням, групам малого бізнесу та урядам підвищувати фінансову освіту, навчаючи цінності кредитних та дебетових продуктів як точки доступу до фінансової інтеграції.

За підсумками проведеного аналізу зарубіжного досвіду реалізації проєктів з підвищення фінансової грамотності ОТГ можна зробити висновок, що загалом проєкти спрямовані на «youngpeople», тобто на молодь, реалізацією заходів займаються фінансові установи, які знаходяться на територіях таких об'єднань, при цьому важливим моментом є співпраця муніципалітетів з громадськістю у правильному виборі альтернатив рішень проблем підвищення фінансової грамотності мешканців територіальних громад.

2.3. Аналіз проведення анкетування фінансової обізнаності серед мешканців ОТГ Чернігівської області

Для оцінки рівня фінансової грамотності було проведено анкетування серед жителів ОТГ Чернігівської області. Метою дослідження стало виявлення основних проблем, які з'являються під час впровадження проєктів підвищення фінансової грамотності громадських утворень. Анкету було створено та розміщено у вигляді GoogleФорми. Приклад анкети наведено у додатку А.

У опитуванні прийняли участь представники 30 об'єднаних територіальних громад створених на рівні міського, сільського та селищного. Серед сільської громади були представники Височанської, Іванівської та Тупичівської ОТГ, селищної – Гончарівської, Любецької, Сосницької та Срібнянської ОТГ, а міської – Борзнянської, Городнянської, Ічнянської, Семенівської, Сновської ОТГ та ОТГ смт. Михайло-Коцюбинське. Результати опитування наведені на рис. 2.3.

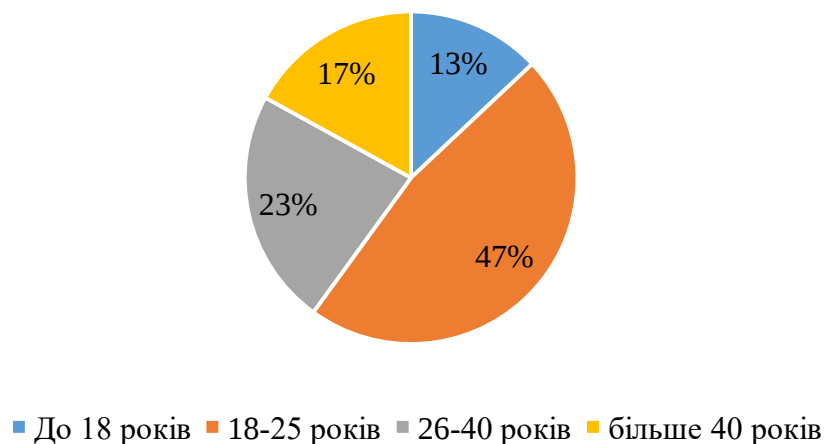

Рис. 2.3 - Розподіл опитуваних за віком.

Джерело: складено автором

Серед опитуваних найбільшу активність проявили особи у віці від 18 до 25 років, що становить 47 % (14 респондентів. Тобто молодь проявляє свій інтерес до проблем підвищення фінансової грамотності набагато активніше, ніж більш старше покоління.

Респондентам було поставлене питання «Наскільки Ви обізнані щодо напрямків проведення реформи фінансової децентралізації в Україні?» результати опитування наведені у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Розподіл відповідей на запитання «Наскільки Ви обізнані щодо напрямків проведення реформи фінансової децентралізації в Україні?»

Відповіді:	Всього, %	Розподіл відповідей за віком			
		до 18 років	18-25 років	26-40 років	більше 40 років
Повністю ознайомлений	3			1	
Частково ознайомлений	53	2	10	2	2
зовсім не ознайомлений, хочу підвищити власні знання	23		4	1	2
не цікавлюсь цією темою	20	2		3	1

За результатами опитування було виявлено, що 53 % опитуваних знають основні напрямки проведення реформи децентралізації. На розподіл відповідей найбільш вагомий вплив мала молодь, яка цікавиться розвитком свого громадського об'єднання.

На запитання «Які податки та збори Ви сплачуєте до бюджету ОТГ, в якій проживаєте?» більшість відповіли, що сплачують місцеві податки та збори, тобто на їх думку загальнодержавні податки не впливають на розвиток їх регіонів, тому їх можна не сплачувати. Після цього постало логічне питання «З яких джерел, на Вашу думку, формується бюджет ОТГ?» переважна більшість обирають варіанти відповідей «податкові та неподаткові надходження» та «трансфери з державного бюджету», тобто більшість опитуваних розуміє важливість податків, але сплачувати загальнодержавні податки, для того щоб держава мала можливість надавати трансфери, ніхто не спішить, при цьому 6 із 30 опитуваних не змогли надати відповідь про джерела формування бюджету їх ОТГ.

Для аналізу джерел інформування мешканців ОТГ, їм було поставлене питання «За допомогою яких джерел інформації Ви дізнаєтеся про фінансові новини ОТГ, мешканцем якої Ви є?». Респонденти могли обрати декілька відповідей рис. 2.4.

Рис. 2.4 - Розподіл відповідей на запитання «За допомогою яких джерел інформації Ви дізнаєтеся про фінансові новини ОТГ, мешканцем якої Ви є?»

Джерело: складено автором

За результатами дослідження було виявлено, що найпопулярнішою відповіддю були «соціальні мережі» - 33 % та «від сусіда» - 29 %, при цьому 4 % взагалі не цікавляться фінансовими новинами своєї ОТГ. На запитання «Чи приймали Ви участь у реалізації місцевих проектів та програм, що реалізуються в Вашій ОТГ?» - 43 % опитаних надали відповідь, що вони ніколи не приймали участь у реалізації місцевих проектів та програм, 23 % сказали, що їх це не стосується, так як від їх участі нічого не зміниться, решта хоча б раз, але приймала участь. Також було виявлено, що тільки в 10 % об'єднаних територіальних громад проводилися, тренінги, ігри, бесіди щодо підвищення фінансової грамотності мешканців.

Аналіз проведення анкетування фінансової обізнаності серед мешканців ОТГ Чернігівської області надав можливість сформулювати проблеми, які виникають під час впровадження проектів підвищення фінансової грамотності громадських утворень, а саме:

- проблема поінформованості мешканців територіальних громад у джерелах формування та розподілу фінансових ресурсів їх ОТГ за допомогою офіційних веб-сайтів та громадських зборів;
- відсутність спеціалізованого відділу в міських адміністраціях, який відповідав би за донесення інформації до мешканців громадського утворення шляхом проведення тренінгів, ігор та бесід щодо підвищення фінансової грамотності ОТГ;
- майже повна відсутність філій та відділень фінансових структур;
- низькій рівень доходів мешканців територіальних громад, завдяки недостатній кількості забезпеченості робочими місцями, як наслідок неспроможність у планування бюджету свого домогосподарства.

Для вирішення проблем підвищення фінансової грамотності та обізнаності мешканців об'єднаних територіальних громад пропонуємо заходи, які описані в пункті 3.

3. Стратегічні напрямки підвищення фінансової грамотності об'єднаних територіальних громад

Для ефективного розвитку та діяльності об'єднаних територіальних громад необхідно постійно вдосконалювати їх фінансову освіту та поінформованість у напрямках використання фінансових ресурсів органами їх територіального управління, тому пропонуємо низку заходів у вигляді стратегічних напрямів підвищення фінансової грамотності ОТГ.

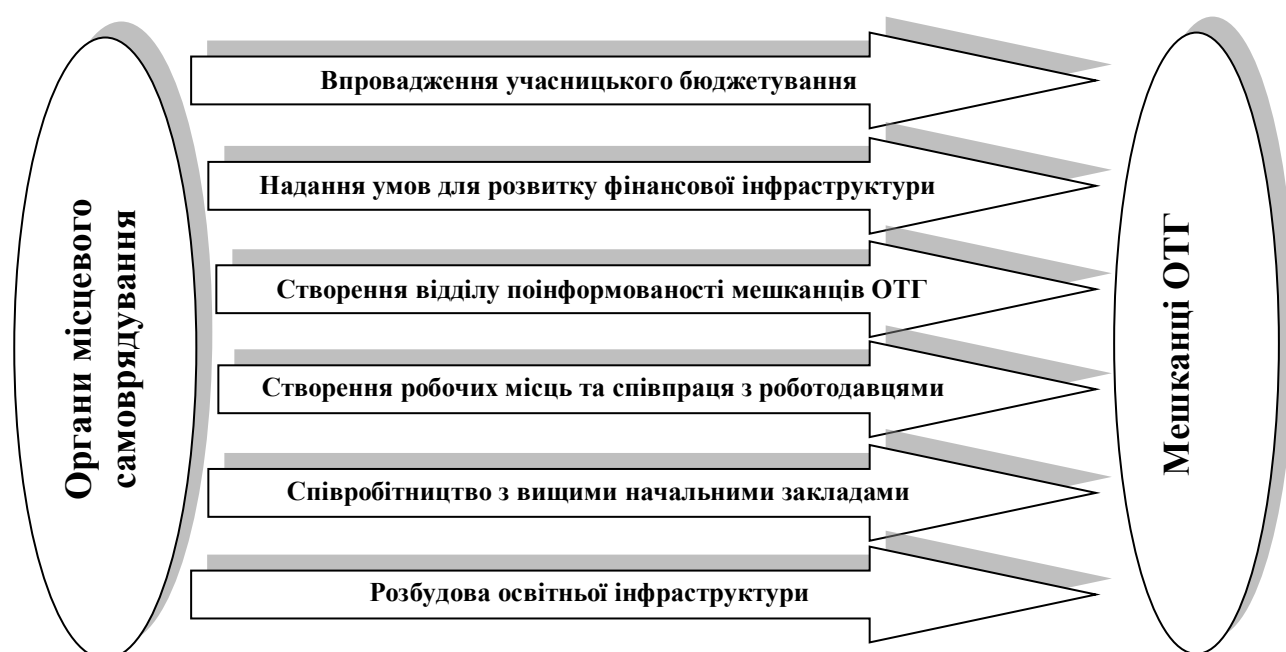

Рис.3.1 – Основні стратегічні напрями підвищення фінансової грамотності населення ОТГ

Джерело: складено автором

Зробимо пояснення кожного заходу, який входить до стратегічних напрямів підвищення фінансової грамотності ОТГ. Так, ефективність учасницького бюджетування проявляє себе у створенні громадських заходів, на яких вирішуватимуться питання розподілу бюджетних коштів. Нерозуміння важливості ініціативного бюджетування свідчить про те, що доступність

бюджетної інформації є необхідною, але недостатньою умовою для її розуміння мешканцями ОТГ. Велика кількість опублікованих показників не завжди дає можливість оцінити, як формується бюджет, яких результатів досягають органи влади при витрачанні бюджетних коштів і наскільки ефективно витрачаються кошти платників податків.

Підвищення участі громадськості в питаннях розподілу бюджету надає ряд переваг. За допомогою громади, органи місцевого самоврядування зможуть визначити пріоритетні напрями фінансування для вирішення проблем фінансового розвитку їх територіального об'єднання. Таким чином співпраця уряду представників місцевого уряду з мешканцями ОТГ надає можливість створити об'єктивну і прозору систему перерозподілу фінансових ресурсів, у свою чергу мешканці об'єднаних територіальних громад зможуть контролювати напрямки використання їх податкових платежів. Такий спосіб активно використовують муніципалітети Польщі, Франції та Швеції.

Створення умов для розвитку фінансових структур на територіях об'єднаних територіальних громад є запорукою успіху. За підтримки Національного Банку України, все більше комерційних банків долучається до створення власних стратегій з підвищення фінансової грамотності, так при правильній політиці банків заощадження, які почнуть накопичувати малі домогосподарства можна допомогти розмістити на рахунки в банках та розповісти мешканцям як ними можна дистанційно управляти.

Органи управління муніципалітетів повинні долучати такі структури до співпраці, використовувати нові можливості залучення фінансових ресурсів, натомість підтримувати відкриття філій фінансових установ та залучати громаду до співпраці з ними. Банківські установи підписуючи контракти по зарплатних проектах з малими підприємства, які знаходяться на віддалених територіях, можуть забезпечити місцевість хоча б деякою кількістю розтермінального обладнання та банкоматами, для можливості готівкового та безготівкового розрахунку.

Необхідність відкриття відділів з питань поінформованості громадян зумовлена ефективною організацією проведення тренінгів та різних фінансових ігор. Як показує практика, відкриття нових відділів, які створюють умови для розвитку фінансової грамотності громадян, дає можливість створити сильне громадське об'єднання та охопити максимальну кількість активної молоді.

Завдяки представникам такого відділу, з'явиться можливість створення та ведення офіційної веб-сторінки органів місцевого управління, яка стане головним способом розповсюдження інформації про діяльність фінансових програм та проектів у конкретній ОТГ.

Методами опитування та анкетування можна виявляти основні проблеми проведення реформи децентралізації, які заважають ефективному фінансовому розвитку сіл, селищ та міст, що входять до складу територіального об'єднання.

Створення нових робочих місць є одним із найскладніших питань, які необхідно вирішувати органам місцевого управління. Найефективнішим способом забезпечення мешканців робочими місцями, з урахуванням специфіки більшості регіонів, є створення сільськогосподарських кооперативів. В залежності від місця розміщення ОТГ, малі домогосподарства на селі можуть об'єднуватися та займатися спільною діяльністю, так наприклад створення камер сухої заморозки овочів та фруктів, вирощування ягідної продукції, збут готової продукції промисловим підприємствам за достойну плату надає можливість селянам нарощувати свої фінансові ресурси та інвестувати їх у свою ж діяльність.

Підтримка органами місцевої влади розвитку малого бізнесу, у вигляді забезпечення початківців приміщеннями, є способом не тільки розвитку підприємництва в територіальній громаді та збільшення податкових надходжень, але це також можливість надання нових робочих місць. Завдяки відкриттю салонів, перукарень, кав'ярень та інших закладів постійного відвідування, з'являється можливість затримати деякий відсоток молоді, що постійно виїздить у пошуках роботи.

Натомість те ж саме відкриття філій фінансових установ та створення нових відділів поінформованості мешканців у фінансових питання потребує спеціалістів та обслуговуючий персонал, що також є одним із способів розширення пропозицій працевлаштування.

Для вирішення проблеми недостатньої кількості кадрового забезпечення представникам місцевої влади ОТГ необхідне співробітництво з вищими навчальними закладами, які можуть забезпечити установи, що працюють на території ОТГ, спеціалістами у сфері фінансів на період проходження ними практики.

У рамках різних дослідницьких робіт та проектів, студенти та викладачі можуть допомогти у формуванні стратегій розвитку для ОТГ, визначення пріоритетних напрямів фінансування. Таке співробітництво органів місцевої влади з ВНЗ може забезпечити міські ОТГ створенням філій університетів та відкриттю закладів професійної освіти.

Завдяки проведеним вищезгаданим заходам кількість молоді, так званих «activecitizens», постійно зростатиме, що призведе до потреби створення нових дитсадочків та шкіл. Для підвищення рівня фінансової освіти дітей, їх батьки почнуть утворювати громадські об'єднання з метою пошуку фінансових ресурсів, для забезпечення проведення освітніх реформ.

Під розбудовою освітньої інфраструктури мається на увазі, завдяки учасницькому бюджетуванню, фінансування сектору створення та розвитку загально-освітніх навчальних закладів на території ОТГ з максимальним залученням тих ресурсів, які залишилися в наявності кожного з громадських утворень.

Для підведення підсумків стратегічних напрямів підвищення фінансової грамотності ОТГ необхідно зауважити, що кількість заходів, які може провести громадське утворення обмежене, і залежить від рівня їх забезпечення фінансовими ресурсами, тому важливим є створення довгострокової стратегії фінансової освіти, яка б мала логічне продовження вже проведених заходів.

Висновки

Проведене дослідження фінансової грамотності ОТГ показує, що розуміння економічної та фінансової ситуації допомагає у виборі правильного рішення серед запропонованих альтернатив, дозволяє знайти проблеми та недоліки, слідкувати та перевіряти виконання обов'язків органів місцевого управління, брати участь у різних заходах, проектах, тренінгах, дискусіях, висловлювати власну думку, вступати в діалог з представниками місцевої влади, шукати спільні варіанти рішення проблем.

До основних особливостей фінансової грамотності населення ОТГ можна віднести: віддаленість більшості сіл від центру як у фінансовому секторі, так і у транспортній інфраструктурі, відсутність великих підприємств, малого бізнесу на селі, безробіття, нерозвинена банківська інфраструктура (філії банків, банкомати, термінали, страхові компанії), відсутність відкритості та прозорості проведення бюджетного процесу, слабка розповсюдженість інформації в мережі інтернет, а саме на офіційних веб-ресурсах, відсутність організації проведення місцевих зборів, присутність байдужості до вибору рішень органів місцевого управління та не усвідомлення вагомості власного голосу, відсутність громадянської відповідальності та самостійності, ментальність.

Підвищення фінансової грамотності населення ОТГ збільшує можливості впливу на процеси фінансування проектів розвитку власних громад. А саме самостійно контролює та постійно надає звіти про виконання проектів щодо покращення життєдіяльності своєї території.

Фінансова освіта необхідна жителям будь-яких регіонів для того, щоб почувати себе у суспільстві впевнено та захищено.

Активне населення громади може проявити свої сили в учасницькому бюджетуванні, висувати власні ідеї та шляхом голосування вирішувати питання розподілу коштів. Підвищення участі громадськості в питаннях розподілу бюджету надає ряд переваг. За допомогою громади, органи місцевого самоврядування зможуть визначити пріоритетні напрями фінансування для

вирішення проблем фінансового розвитку їх територіального об'єднання. Таким чином співпраця уряду представників місцевого уряду з мешканцями ОТГ надає можливість створити об'єктивну і прозору систему перерозподілу фінансових ресурсів. Також необхідно зазначити, що важливим моментом є співпраця муніципалітетів з громадськістю у правильному виборі серед альтернатив рішень фінансової проблеми.

Найбільший акцент про розбудові діалогу з представниками громади потрібно поставити на молоді. Адже це сприятиме вирішенню проблем працевлаштування, розвитку місцевої інфраструктури, активізації підприємницької діяльності. У сукупності це забезпечить зменшення міграційних потоків, покращення демографічної ситуації та здійснить позитивний вплив на соціально-економічне становище об'єднаних громад.

Відкриття відділів з питань поінформованості жителів громади можуть створити сильне громадське об'єднання та охопити максимальну кількість активної молоді. Завдяки представникам такого відділу, з'явиться можливість створення та ведення офіційної веб-сторінки органів місцевого управління, яка стане головним способом розповсюдження інформації про діяльність фінансових програм та проектів у конкретній ОТГ.

Розбудова фінансової інфраструктури об'єднаної громади дозволяє населенню більше користуватися послугами банків, страхових компаній та надає мешканцям громадських утворень нові робочі місця.

Для ефективного розвитку та діяльності об'єднаних територіальних громад необхідно постійно вдосконалювати їх фінансову освіту та поінформованість у напрямках використання фінансових ресурсів органами їх управління.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 №157-VIII. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97-ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 №333-Р. База даних «Законодавство України»/ КМУ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
4. Указ президента України про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» від 12.01.2015 №5/2015. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
5. Мацедонська Н.В., Клівіденко Л.М. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. Економіка і суспільство. 2017. №8. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/103.pdf.
6. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади/ О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін/ Асоціація міст України – К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. – 396 с.
7. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/about/>.
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/>.
9. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>.
10. Звіт проекту регіонального економічного розвитку. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83136332>.

- 11.Офіційний сайт моніторингу реформи децентралізації. URL:
<https://decentralization.gov.ua/>.
- 12.OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies.
URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf>.
- 13.Громадські обговорення проекту керованої візуалізації у Вільногірську.
URL: <http://pard.org.ua/gromadski-obgovorennya.html>.
- 14.Офіційний сайт Британської ради в Україні. URL:
<http://www.britishcouncil.org.ua/>.
- 15.Офіційний сайт Національного банку України. URL:
<https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
- 16.Офіційний сайт Центрального банку Польщі. URL: <http://www.nbp.pl/>.
- 17.Офіційний сайт Міністерства фінансів Швеції. URL:
<https://www.kronofogden.se/>.
- 18.Офіційний сайт німецького представництва Фонду ощадних банків міжнародного співробітництва (SBFIC). URL:
<https://www.sparkassenstiftung.de/en/>.
- 19.Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору. URL:
http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_

ДОДАТКИ

АНКЕТА*

1. У якій ОТГ Ви проживаєте: _____

2. Ваш вік:

- а) до 18 років;
- б) 18-25 років;
- в) 26-40 років;
- г) більше 40 років.

3. Чи вважаєте Ви себе фінансово обізнаною людиною?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково обізнаною з окремих фінансових питань;
- г) не розумію, що мається на увазі.

4. Наскільки Ви обізнані щодо напрямків проведення реформи фінансової децентралізації в Україні?

- а) повністю ознайомлений;
- б) частково ознайомлений;
- в) зовсім не ознайомлений, хочу підвищити власні знання;
- г) не цікавлюсь цією темою.

5. Чи ознайомлені Ви з процесом формування, розподілу та використання коштів бюджету ОТГ?

- а) повністю ознайомлений;
- б) частково ознайомлений;
- в) зовсім не ознайомлений, хочу підвищити власні знання;
- г) не цікавлюсь цією темою.

6. Які податки та збори Ви сплачуєте до бюджету ОТГ в якій проживаєте (можна вибрати декілька відповідей)?

- а) податок на доходи фізичних осіб;
- б) податок на прибуток підприємств;
- в) непрямі податки: акцизний податок та податок на додану вартість;
- г) місцеві податки та збори: плата за землю; транспортний податок; податок на майно відмінне від земельної ділянки; єдиний податок; збір за місце паркування транспортних засобів; туристичний збір;
- д) важко відповісти.

7. З яких джерел, на Вашу думку, формується бюджет ОТГ (можна вибрати декілька відповідей)?

- а) податкові та неподаткові надходження;
- б) доходи від операції з капіталом;
- в) трансферти з державного бюджету;
- г) інвестиції та кредити;
- г) важко відповісти.

8. Чи користується громада, де Ви проживаєте, кредитними ресурсами?

- а) так, кредити міжнародних банків;
- б) так, кредити українських банків;
- в) ні, не користується;
- г) важко відповісти;
- д) інше _____.

9. За допомогою яких джерел інформації Ви дізнаєтеся про фінансові новини ОТГ, мешканцем якої Ви є (виберіть основне)?

- а) збори місцевої громади;
- б) місцеві газети;
- в) соціальні мережі;
- г) офіційний веб-сайт ОТГ;
- д) від сусіда;
- е) не цікавлюсь;
- є) інше_____.

10. Чи приймаєте Ви участь в реалізації місцевих проектів та програм, що реалізуються в ОТГ?

- а) так;
- б) ні;
- в) іноді, якщо вони мене стосуються;
- г) мене це не стосується, так як від моєї участі нічого не зміниться.

11. Чи проводились у Вашій ОТГ тренінги, ігри, лекції, бесіди щодо підвищення фінансової грамотності мешканців?

- а) так;
- б) ні;
- в) мене такі заходи не цікавлять;
- г) не пам'ятаю.

12. Чи є на території ОТГ, де Ви проживаєте, об'єкти фінансової інфраструктури (можна вибрати декілька варіантів відповіді)?

- а) філія банку;
- б) банкомат, або термінал;
- в) філія страхової компанії;
- г) відсутні;
- д) інше_____.

13. Чи впливає соціально-економічний стан ОТГ на Ваш особистий добробут?

- а) так;
- б) ні;
- в) впливає, але незначно;
- г) не замислювався над цим.

14. Яким чином органи місцевої влади можуть покращити добробут мешканців громади?

- а) створити нові робочі місця;
- б) стимулювати розвиток підприємницької діяльності;
- в) розвинути місцеву інфраструктуру;
- г) збільшити обсяг соціальної допомоги;
- д) інше_____.

15. Яким чином можна збільшити Ваші власні фінансові ресурси?

- а) покласти кошти на депозит у банку;
- б) купити цінні папери;
- в) взяти кредит у банку;
- г) планувати сімейний бюджет;
- д) більше заробляти;
- г) інше_____.

16. Як, на Ваш погляд, покращити фінансовий стан громади, мешканцем якої Ви є?
